

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prezentate la 9 septembrie 2021¹

Cauza C-296/20

Commerzbank AG
împotriva
E. O.

[cerere de decizie preliminară formulată de
Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Convenția de la Lugano II – Competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială – Competență în materia contractelor încheiate de consumatori – Consumator care, ulterior încheierii contractului, se mută într-un alt stat obligat prin convenție – Desfășurarea unor activități comerciale sau profesionale în statul obligat prin convenție pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul”

1. Prin prezenta trimitere preliminară se solicită interpretarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Convenția de la Lugano din 2007², cu scopul de a stabili care este instanța competentă să soluționeze un litigiu în care o instituție bancară solicită unui client plata soldului debitor înregistrat în contul său curent.
2. Specificitatea cauzei constă în faptul că, la momentul încheierii contractului, ambele părți aveau domiciliul în același stat (Germania), în timp ce, la momentul introducerii acțiunii în instanță, clientul era domiciliat în Elveția³. Caracterul *internațional* al cauzei a fost dobândit, așadar, ulterior, neexistând inițial.

¹ Limba originală: spaniola.

² Convenția privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, semnată la Lugano la 30 octombrie 2007, a cărei încheiere a fost aprobată de Comunitatea Europeană prin Decizia 2009/430/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2008 (JO 2009, L 147, p. 1, denumită în continuare „Convenția de la Lugano II” sau „convenția”). Curtea este competentă să o interpreteze în temeiul Protocolului nr. 2 care figurează în anexa la convenție.

³ Ambele state sunt obligate prin convenție. În prezentele concluzii, termenul „stat” se referă la cele obligate prin convenție, statele terțe fiind excluse.

3. Dacă nu ne înșelăm, Curtea nu s-a pronunțat încă cu privire la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție⁴. Aceasta s-a pronunțat însă cu privire la dispoziția echivalentă din Regulamentul (CE) nr. 44/2001⁵, care, la rândul său, se reflectă în Regulamentul (UE) nr. 1215/2012⁶, în vigoare în prezent.

4. În opinia noastră, hotărârile pronunțate de Curte în această materie, lecturate împreună, nu clarifică într-o măsură suficientă un aspect care are un impact deloc neglijabil asupra activității economice a unui profesionist care încheie un contract cu un consumator.

I. Cadrul juridic. Convenția de la Lugano II

5. Secțiunea 1 din titlul II („Dispoziții generale”) conține articolele 2 și 3, care au următorul cuprins:

- Articolul 2 alineatul (1): „Sub rezerva dispozițiilor prezentei convenții, persoanele domiciliat pe teritoriul unui stat obligat prin prezenta convenție sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în instanțele judecătorești din acel stat.”
- Articolul 3 alineatul (1): „Persoanele domiciliat într-un stat obligat prin prezenta convenție pot fi acționate în justiție în instanțele altui stat obligat prin prezenta convenție numai în temeiul dispozițiilor cuprinse în secțiunile 2-7 din prezentul titlu.”

6. Secțiunea 4 din titlul II („Competența judiciară în materia contractelor încheiate de consumatori”) include articolele 15, 16 și 17, care au următorul cuprins:

- Articolul 15 alineatul (1) litera (c):

„(1) În ceea ce privește un contract încheiat de o persoană, consumatorul, într-un scop care se poate considera că se situează în afara activității sale comerciale sau profesionale, competența judiciară se determină în conformitate cu dispozițiile din prezenta secțiune, fără a se aduce atingere articolului 4 și articolului 5 alineatul (5), în cazul în care:

[...]

- (c) în toate celelalte cazuri, contractul a fost încheiat cu o persoană care desfășoară activități comerciale sau profesionale în statul obligat prin prezenta convenție pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul sau, prin orice mijloace, își direcționează aceste activități spre acel stat sau spre mai multe state, inclusiv spre statul obligat prin prezenta convenție în cauză, iar contractul intră în sfera de acțiune a acestor activități”.

⁴ În Hotărârea din 2 mai 2019, Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:345), s-a analizat noțiunea de „consumator”, prevăzută la articolul 15 din convenție.

⁵ Regulamentul Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

⁶ Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2012, L 351, p. 1). Dispoziția echivalentă din acest regulament este articolul 17 alineatul (1) litera (c).

– Articolul 16 alineatul (2):

„(2) Acțiunea poate fi introdusă împotriva unui consumator de către cealaltă parte la contract numai la instanțele din statul obligat prin prezenta convenție pe teritoriul căruia consumatorul își are domiciliul.”

– Articolul 17 punctul 3:

„De la dispozițiile prezentei secțiuni nu se poate deroga decât prin convenții [atributive de competență]:

3. încheiate între consumator și cealaltă parte la contract, ambii având la data încheierii contractului domiciliul sau reședința obișnuită în același stat obligat prin prezenta convenție, și care au ca efect atribuirea de competență instanțelor din statul respectiv, cu condiția ca aceste convenții să nu fie interzise de legislația statului în cauză.”

II. Situația de fapt, litigiul și întrebările preliminare

7. Commerzbank AG, cu sediul social în Frankfurt am Main (Germania), are o sucursală în Dresda (Germania) prin intermediul căreia, în anul 2009, a deschis un cont pentru un client – care avea domiciliul tot în Dresda la momentul respectiv –, care era administrat sub formă de cont curent.

8. Clientul a primit de la bancă un card de credit, iar tranzacțiile cu acesta erau decontate din contul respectiv. Banca tolera descoperiri de cont atunci când clientul efectua, prin intermediul cardului său de credit, operațiuni din acel cont curent, pentru care contul respectiv nu avea acoperirea necesară.

9. Clientul s-a mutat în Elveția în anul 2014. În luna ianuarie 2015, acesta a dorit să pună capăt raporturilor comerciale cu Commerzbank AG. Contul său curent înregistra la acea dată un sold debitor, rezultat în urma unei sume debitate în luna septembrie 2013, pe care clientul a refuzat să îl acopere, susținând că soldul provenea din utilizarea frauduloasă a cardului de credit de către terți, fără acordul său.

10. În luna aprilie 2015, Commerzbank a reziliat raportul contractual cu efect imediat și a declarat în favoarea sa exigibilitatea soldului debitor. Clientul nu a plătit soldul respectiv.

11. Commerzbank a introdus o acțiune în pretenții având ca obiect plata unei sume în fața Amtsgericht Dresden (Tribunalul Districtual din Dresda, Germania), care a respins-o ca inadmisibilă, pentru necompetență.

12. Ca urmare a respingerii apelului său, Commerzbank a declarat recurs la Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania), care a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Convenția de la Lugano II trebuie să fie interpretat în sensul că «desfășurarea» unei activități comerciale sau profesionale în statul obligat prin convenție pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul presupune existența unei activități transfrontaliere a cocontractantului consumatorului încă de la momentul pregătirii și al încheierii contractului sau, pentru a stabili instanța competentă să soluționeze o acțiune,

această dispoziție se aplică și în cazul în care, la momentul încheierii contractului, părțile la contract își aveau domiciliul în același stat obligat prin convenție, în sensul articolelor 59 și 60 din Convenția de la Lugano II, iar elementul de extraneitate al raportului juridic a survenit abia *a posteriori*, prin faptul că consumatorul s-a mutat ulterior într-un alt stat obligat prin convenție?

- 2) În cazul în care, la momentul încheierii contractului, nu este necesară o activitate transfrontalieră:

Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Convenția de la Lugano II coroborat cu articolul 16 alineatul (2) din aceeași convenție exclude, în general, stabilirea instanței competente în temeiul articolului 5 punctul 1 din această convenție în cazul în care, între încheierea contractului și introducerea acțiunii, consumatorul s-a mutat într-un alt stat obligat prin convenție sau este necesar ca, în plus, cocontractantul consumatorului să își desfășoare activitatea comercială sau profesională și în noul stat de domiciliu ori să își direcționeze activitatea respectivă spre cel din urmă stat, iar contractul să intre în sfera de acțiune a acestor activități?”

III. Procedura în fața Curții

13. Cererea de decizie preliminară a fost înregistrată la grefa Curții la 3 iulie 2020.

14. Având în vedere publicarea Ordonanței Curții în cauza mBank S.A.⁷ și legătura sa cu aspectele discutate în prezenta trimitere preliminară, instanța de trimitere a fost întrebată, la 3 septembrie 2020, dacă dorește să își mențină întrebările preliminare.

15. La 6 octombrie 2020, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție) i-a comunicat Curții că își retrace cea de a doua întrebare preliminară și că o menține doar pe prima.

16. Au formulat observații scrise Commerzbank, guvernul suedez și Comisia. S-a considerat că nu este necesară organizarea unei ședințe.

IV. Analiză

A. Considerații introductive

17. Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, în vederea aplicării articolului 15 alineatul (1) litera (c) din convenție:

- este necesar ca relația dintre profesionist și consumator să includă un „element” de extraneitate – în speță, activitatea transfrontalieră a instituției bancare – încă de la momentul pregătirii și încheierii contractului;
- sau dacă, dimpotrivă, ar fi suficient un caracter internațional care să apară *a posteriori*, ca urmare a mutării consumatorului într-un alt stat obligat prin convenție.

⁷ Ordonanța din 3 septembrie 2020, mBank S.A. (C-98/20, EU:C:2020:672, denumită în continuare „Ordonanța mBank S.A.”). Aceasta avea ca obiect interpretarea articolului 18 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, al cărui mod de redactare coincide cu cel al articolului 16 alineatul (2) din convenție.

18. Comisia, guvernul elvețian și Commerzbank au formulat răspunsuri și argumente diferite cu privire la această dublă întrebare. În lumina unora dintre argumentele respective⁸, considerăm că, înainte de a interpreta articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție, este oportun să reiterăm anumite aspecte privind secțiunea 4 din titlul II din convenție, referitoare la competența în materia contractelor încheiate de consumatori.

19. Cvasiidentitatea dintre dispoziția în discuție în prezentul litigiu și articolele corespunzătoare din Regulamentele nr. 44/2001 și nr. 1215/2012 ne determină să căutăm o interpretare convergentă a tuturor acestor dispoziții⁹.

20. Ca și în cazul acestor două regulamente, noțiunile prevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție trebuie interpretate în mod autonom pentru a asigura aplicarea lor uniformă în toate statele obligate de aceasta¹⁰.

1. Ratio legis a secțiunii 4 din titlul II din convenție. Protecția consumatorului

21. Unul dintre obiectivele prioritare ale secțiunii 4 din titlul II din convenție este de a asigura o protecție adecvată a consumatorului, ca parte considerată mai defavorizată din punct de vedere economic și mai puțin experimentată din punct de vedere juridic decât cealaltă parte la contract¹¹, care este profesionist¹².

22. Acest obiectiv nu este absolut: nici legiuitorul nu a conceput o protecție nelimitată a consumatorului și nici Curtea nu a înțeles-o astfel¹³.

23. Caracterul internațional al situației în cauză constituie o condiție *sine qua non* pentru aplicarea convenției. Secțiunea 4 din titlul II, atunci când stabilește competența în materia contractelor încheiate de consumatori, nu constituie o excepție de la această regulă¹⁴. Protecția pe care o oferă este menită să reechilibreze situația părților contractante în ceea ce privește competența judiciară internațională¹⁵.

24. Prin intermediul dispozițiilor care concentrează acțiunile introduse de către consumator sau împotriva sa în statul de domiciliu al acestuia se elimină dezavantajele pe care le-ar putea avea dacă ar fi obligat să se judece într-un alt stat. Se pleacă de la prezumția că, în calitate de „parte defavorizată”, acesta nu este întotdeauna apt să prevadă *ex ante* caracterul internațional al unui

⁸ Comisia, în special, sacrifică previzibilitatea instanțelor competente pentru profesionistul care încheie un contract cu consumatorul (observațiile sale scrise, punctul 51 și următoarele).

⁹ Hotărârea din 2 mai 2019, Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:345, punctul 27).

¹⁰ Acest lucru nu împiedică luarea în considerare a unor noțiuni prevăzute de alte dispoziții de drept al Uniunii, în special dacă acestea au servit drept sursă de inspirație pentru normele de competență: a se vedea punctul 47 din prezentele concluzii.

¹¹ Folosim acest termen deoarece este cel utilizat în convenție.

¹² Considerentul (18) al Regulamentului nr. 1215/2012. Printre altele, Hotărârea din 11 iulie 2002, Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436, denumită în continuare „Hotărârea Gabriel”, punctul 39), Hotărârea din 14 martie 2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 33), și Hotărârea din 7 decembrie 2010, Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, denumită în continuare „Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof”, punctul 58).

¹³ În ceea ce privește în special articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, a se vedea Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, punctul 70, Hotărârea din 6 septembrie 2012, Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542, denumită în continuare „Hotărârea Mühlleitner”, punctul 33), și Hotărârea din 23 decembrie 2015, Hobohm (C-297/14, EU:C:2015:844, denumită în continuare „Hotărârea Hobohm”, punctul 32).

¹⁴ În prezenta cauză, întrebarea este dacă, în conformitate cu articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție, caracterul internațional trebuie să aibă o anumită configurație.

¹⁵ A se vedea în același sens Concluziile avocatului general Cruz Villalón prezentate în cauza Emrek (C-218/12, EU:C:2013:494, punctul 23).

eventual litigiu și să calculeze riscurile și costurile aferente¹⁶. În plus, se evită renunțarea acestuia la a-și exercita drepturile pe cale judecătorească, odată confruntat cu perspectiva de a trebui să și le exercite în afara statului în care are domiciliul¹⁷.

25. Prin urmare, protecția acordată consumatorilor care au domiciliul într-un stat obligat prin convenție constă în: a) acordarea accesului, în calitate de reclamant, la instanțele care ar fi competente în litigiile care rezultă din contracte naționale¹⁸ și b) limitarea accesului profesionistului la instanțele respective, atunci când acesta dorește să acționeze în instanță consumatorul.

26. O soluție diferită ar putea descuraja înclinația spre consum dincolo de granițele propriului stat, în cadrul pieței intraeuropene [sau al Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS)].

2. Atenția acordată operatorului economic și previzibilitatea instanței competente

27. Astfel cum am subliniat anterior, protecția consumatorului în contextul competenței judiciare internaționale nu este necondiționată și nici nu este izolată de alte obiective comune ale convenției.

28. În ceea ce privește operatorul economic, normele de competență internațională în materia contractelor încheiate de consumatori le înlocuiesc pe cele prevăzute la articolul 2 din convenție (care atribuie competența instanțelor din statul pe teritoriul căruia este domiciliat pârâtul) și la articolul 5 punctul 1 (privind competența specială în materie contractuală). Prin urmare, acestea trebuie interpretate în mod strict și nu pot fi extinse la alte situații decât cele prevăzute în text¹⁹.

29. Acest lucru este valabil cu atât mai mult cu cât, pentru consumatorul care introduce o acțiune în justiție, regulile prevăzute în secțiunea 4 din titlul II din convenție implică un *forum actoris*.

30. Pentru ca regulile respective să se aplice unei situații de fapt, este necesar ca aceasta să îndeplinească trei condiții cumulative²⁰, a căror interpretare trebuie să fie de asemenea strictă sau chiar restrictivă²¹.

¹⁶ Acesta este motivul pentru care este considerată validă o clauză privind alegerea instanței competente, convenită ulterior nașterii litigiului, chiar dacă derogă de la competența statului de domiciliu al consumatorului [articolul 17 punctul 1 din convenție]. Este de asemenea permisă supunerea tacită a consumatorului la alte instanțe decât cele ale domiciliului său, astfel cum reiese din articolul 26 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012.

¹⁷ Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, denumită în continuare „Hotărârea Gruber”, punctul 34).

¹⁸ Pe lângă altele.

¹⁹ A se vedea, în ceea ce privește Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3, denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles”), Hotărârea din 3 iulie 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, punctul 14), Hotărârea Gabriel, punctul 36, și Hotărârea Gruber, punctele 32 și 33. În ceea ce privește Regulamentul nr. 44/2001, a se vedea Hotărârea Mühlleitner, punctele 26 și 27, iar în ceea ce privește Regulamentul nr. 1215/2012, a se vedea Hotărârea din 10 decembrie 2020, Personal Exchange International (C-774/19, EU:C:2020:1015, punctul 24).

²⁰ Hotărârea din 10 decembrie 2020, Personal Exchange International (C-774/19, EU:C:2020:1015, punctul 25): „[...] articolul 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 este aplicabil în ipoteza în care sunt îndeplinite trei condiții, și anume, în primul rând, o parte contractantă are calitatea de consumator care acționează într-un cadru care se poate considera că se situează în afara domeniului său profesional, în al doilea rând, contractul dintre un asemenea consumator și un profesionist a fost efectiv încheiat și, în al treilea rând, un asemenea contract face parte din una dintre categoriile vizate la alineatul (1) literele (a)-(c) al articolului 15 menționat”.

²¹ În ceea ce privește interpretarea strictă a noțiunii de „consumator”, a se vedea printre altele Hotărârea din 3 iulie 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, punctul 16), și Hotărârea din 3 octombrie 2019, Petručová (C-208/18, EU:C:2019:825, punctul 41).

31. Repetăm, normele de competență judiciară internațională în materia contractelor încheiate cu consumatorii nu funcționează independent de principiile generale ale convenției. Consolidarea protecției juridice a persoanelor care au domiciliul pe teritoriul Uniunii Europene, garantarea previzibilității instanței competente și împiedicarea procedurilor multiple privind același obiect sunt obiective comune, care trebuie să conveargă cu scopul de a proteja consumatorul²².

32. Previzibilitatea pentru operatorul economic a locului unde va putea introduce acțiunea și unde va putea fi acționat în justiție reprezintă un factor cheie. Interpretarea secțiunii 4 din titlul II din convenție se orientează după acest factor, pentru a contrabalansa privilegiile consumatorului. Vom arăta în continuare că aceasta este situația care se regăsește în ceea ce privește articolul 15 alineatul (1) litera (c).

33. Convenția, astfel cum a fost interpretată de Curte, include și alte măsuri în același sens. Fără a fi exhaustivi, pot fi evidențiate următoarele:

- definiția noțiunii de „consumator” crește nivelul de securitate juridică a operatorului economic. Această calitate nu este recunoscută în cazul în care utilizarea bunului sau a serviciului care face obiectul contractului este legată în mod semnificativ de activitatea profesională a (presupusului) consumator²³;
- consumatorul și profesionistul trebuie să fi încheiat un contract. Această condiție este esențială, fiind un factor care permite operatorului economic să prevadă competența exclusivă a instanțelor de la domiciliul consumatorului²⁴;
- profesionistul trebuie să își fi exprimat în mod clar intenția de a-și asuma obligații. Situațiile în care nu există această intenție ar putea, cel mult, să fie clasificate ca fiind precontractuale sau cvasicontractuale și fac obiectul secțiunii privind competențele speciale²⁵;
- contractul trebuie să fie încheiat între părțile din litigiu. Noțiunea de „cealaltă parte la contract”, prevăzută la articolul 16 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001, desemnează nu numai operatorul cu care consumatorul a încheiat contractul, ci și cealaltă parte la contract, dar numai în cazul în care consumatorul era legat de ambii în prealabil, prin contract, în mod indisociabil²⁶.

²² Hotărârea din 3 octombrie 2019, Petruchová (C-208/18, EU:C:2019:825, punctul 52), și cele citate la notele ulterioare.

²³ Hotărârea Gruber, punctul 45.

²⁴ Hotărârea din 28 ianuarie 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punctul 29), Hotărârea din 25 ianuarie 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, punctul 46), și Hotărârea din 26 martie 2020, Primera Air Scandinavia (C-215/18, EU:C:2020:235, punctele 62 și 63).

²⁵ Hotărârea din 14 mai 2009, Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303, punctele 56 și 57), Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, punctul 35 și următoarele și dispozitivul), și Hotărârea din 28 ianuarie 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37).

²⁶ Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Maletic și Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735, punctul 32), Hotărârea din 28 ianuarie 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punctul 33), Hotărârea din 26 martie 2020, Primera Air Scandinavia (C-215/18, EU:C:2020:235, punctul 64), și Hotărârea din 25 ianuarie 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, punctul 46).

B. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție: posibile interpretări

34. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție, a cărui interpretare este vizată de singura întrebare preliminară rămasă, se pretează, în principiu, la două interpretări din care se pot deduce două răspunsuri, fie unul negativ, fie unul afirmativ:

- primul răspuns (negativ) s-ar baza pe faptul că dispoziția se aplică atunci când un profesionist creează în mod intenționat *caracterul internațional* al contractului, direcționându-și sau desfășurându-și activitatea economică dincolo de granițele propriului stat, pentru a atrage clienți din alte state. Această situație nu ar exista în cazul în care elementul de extraneitate al raportului juridic apare numai după încheierea contractului, ca urmare a schimbării domiciliului consumatorului;
- cel de al doilea răspuns (afirmativ) s-ar baza pe importanța mai mare acordată domiciliului consumatorului la momentul inițierii litigiului.

35. Anticipăm chiar de acum că argumentele în favoarea primului răspuns ni se par a fi mai puternice. Cu toate acestea, ar fi posibil să se întrevadă o soluție de compromis care să echilibreze pozițiile consumatorului și profesionistului în ceea ce privește competența judiciară internațională, atunci când primul își mută domiciliul în alt stat după încheierea contractului.

1. Această chestiune a fost soluționată anterior?

36. Curtea s-a pronunțat deja cu privire la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 și la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012. Prin urmare, este legitim să ridicăm problema dacă din hotărârile sale se poate deduce faptul că problema privind același text din convenție a fost soluționată.

37. Nu excludem un raționament care să aibă ca punct de plecare Hotărârea Pammer și Alpenhof și care, într-o a doua etapă, să se concentreze pe aspectul dacă există motive pentru a face distincție între activitatea pe care profesionistul o *desfășoară* într-un stat și cea pe care o *direcționează* spre acel stat, în contextul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din convenție. Vom reveni ulterior asupra acestui aspect²⁷.

38. Dimpotrivă, nu considerăm că, dintre toate hotărârile pronunțate până în prezent, cele enumerate în argumentele prezentate în speță au o valoare decisivă pentru soluționarea prezentului litigiu.

39. Este dificil de dedus din aceste hotărâri că Curtea a urmărit să răspundă în mod tacit la o întrebare care are conținutul celei formulate în prezent. Instanța de trimitere, care pare să cunoască jurisprudența Curții, nu deduce din aceasta un răspuns univoc. Consecințele împovărătoare pe care le implică pentru profesionist aplicarea normelor privind protecția consumatorilor, atunci când acesta este *luat prin surprindere* de schimbarea domiciliului clientului, la care nu se aștepta sau pe care nu putea să o prevadă, necesită o discuție explicită privind această chestiune.

²⁷ Punctele 54, 55, 57 și următoarele din prezentele concluzii.

40. Desigur, cauza mBank S.A. se referea la o situație similară cu cea din prezenta trimitere preliminară. Cu toate acestea, Curtea a reformulat întrebările²⁸ care i-au fost adresate și a răspuns că „noțiunea de «domiciliul consumatorului» menționată la articolul 18 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 trebuie interpretată în sensul că desemnează domiciliul consumatorului la data introducerii acțiunii în justiție”. Argumentele Curții s-au limitat la acest detaliu²⁹.

41. Nici hotărârea pronunțată în cauza C-327/10³⁰ nu risipește îndoielile existente în speță. În hotărârea respectivă, Curtea nu a contestat că un contract încheiat între un profesionist și un consumator, care, la momentul încheierii contractului, erau domiciliați în același stat membru, ar putea fi inclus în domeniul de aplicare al articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001. Aceasta nu a abordat însă aspectul în discuție în prezent³¹.

42. O situație similară există și în ceea ce privește hotărârea pronunțată în cauza C-478/12³², care, în opinia noastră, nu soluționează nici ea problema analizată:

- hotărârea respectivă nu se pronunță cu privire la caracterul internațional ca o condiție pentru aplicarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, ci a regulamentului în ansamblul său³³;
- în acest sens, potrivit Curții, „trebuie să se facă distincție între problema privind condițiile în care trebuie să se aplice normele de competență din acest regulament, pe de o parte, și problema privind criteriile în temeiul cărora competența internațională este reglementată conform acestor norme, pe de altă parte”³⁴;
- secțiunea 4 din capitolul II [concret, articolul 16 alineatul (1) din regulament] s-a aplicat la momentul respectiv profesionistului domiciliat în statul membru al consumatorului din interesul de a evita procedurile multiple în legătură cu o „operațiune unică”, compusă din contracte „indisociabile”, în pofida faptului că acestea au fost încheiate cu doi profesioniști diferiți³⁵.

²⁸ Aceasta s-a limitat să stabilească „dacă articolul 18 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 trebuie interpretat în sensul că noțiunea de «domiciliul consumatorului» menționată în această dispoziție desemnează domiciliul consumatorului la data încheierii contractului în cauză sau domiciliul acestuia la data introducerii acțiunii în justiție” (punctul 23 din Ordonanța mBank S.A.).

²⁹ În Ordonanța mBank S.A., articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012 este menționat la punctele 24 și 25 (în mod indirect, și la punctul 33) și nu vizează chestiunile de interes în prezenta cauză: „[...] contractul în discuție a fost încheiat de o persoană fizică având calitatea de consumator și niciun alt element [...] nu sugerează că PA ar fi încheiat acest contract pentru o utilizare legată de un domeniu profesional, în sensul articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012 [...]. Rezultă că, în conformitate cu această din urmă dispoziție, contractul în discuție în litigiul principal poate intra sub incidența categoriei «contractelor încheiate de un consumator», în sensul dispoziției menționate”.

³⁰ Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745).

³¹ În cauza respectivă, instanța de trimitere și-a formulat întrebarea în contextul articolului 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001, fără alte argumente. Împrejurările din litigiu erau, în orice caz, excepționale, astfel încât nu este recomandabilă transformarea acestuia în paradigmă în ceea ce privește un aspect care nu a fost analizat. Nici argumentele părților, nici concluziile avocatei generale Trstenjak (C-327/10, EU:C:2011:561) nu au abordat acest detaliu. În hotărâre nu se face referire la articolul 15 din Regulamentul nr. 44/2001.

³² Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Maletic și Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735).

³³ *Loc. ult. cit.*, punctul 25.

³⁴ Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745), punctul 31.

³⁵ Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Maletic și Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735), punctul 29 și următoarele.

2. Argumente în favoarea caracterului internațional inițial (obligatoriu)

a) Activitatea transfrontalieră a profesionistului

43. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Convenția de la Lugano II îndeplinește funcția care îi revenea anterior articolului 13 alineatul (1) punctul 3 din Convenția de la Lugano din 1988³⁶, care este identică în această privință cu Convenția de la Bruxelles.

44. Pentru a înțelege această dispoziție, este necesar să ne reîntoarcem la momentul includerii sale, în anul 1978, în Convenția de la Bruxelles și să cunoaștem evoluția sa ulterioară.

1) Formularea inițială

45. În versiunea inițială (1968) a Convenției de la Bruxelles, protecția consumatorilor în domeniul competenței judiciare internaționale era reglementată la articolele 13-15. Ea se limita la contractele de vânzare cu plata în rate și la finanțarea acestor vânzări, reflectând statu-quo-ul dreptului consumului în statele membre fondatoare ale Comunității Economice Europene.

46. Cu ocazia adoptării Convenției de aderare a Regatului Danemarcei, a Irlandei și a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord la Convenția de la Bruxelles³⁷, la articolul 13 din aceasta s-a adăugat un alineat (3), care a extins domeniul său de aplicare la orice contract de prestări de servicii sau de furnizare de bunuri, cu condiția îndeplinirii, în plus, a două cerințe:

- în statul pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul încheierea contractului a fost precedată de o invitație specială adresată acestuia sau de publicitate și
- consumatorul a îndeplinit în statul respectiv actele necesare pentru încheierea contractului respectiv.

47. Condițiile, care sunt cumulative, erau inspirate din articolul 5 alineatul (2) prima liniuță din Convenția de la Roma privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale³⁸. Ele se refereau la un consumator „pasiv”, cu alte cuvinte acela pe care profesionistul îl va căuta la domiciliul său, și aveau rolul de a asigura existența unei legături strânse între contract și statul de domiciliu al consumatorului.

48. Situația tipică din ambele texte era aceea a unui operator economic care intră pe piața unei alte țări prin publicitate transfrontalieră³⁹ sau prin oferte individuale de afaceri făcute în special de agenți sau de vânzători ambulanți⁴⁰.

³⁶ Convenția privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, semnată la Lugano la 16 septembrie 1988 (JO 1988, L 319, p. 9).

³⁷ JO 1978, L 304, p. 1.

³⁸ Hotărârea Gabriel, punctul 40 și următoarele, cu referire la Raportul Schlosser privind Convenția privind aderarea Regatului Danemarcei, a Irlandei și a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord la Convenția privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială și Protocolul referitor la interpretarea sa de către Curte (JO 1979, C 59, p. 71, denumit în continuare „Raportul Schlosser”), punctul 158.

³⁹ Raportul Schlosser, punctul 161, *in fine*.

⁴⁰ Hotărârea Gabriel, punctul 44. Noțiunile de „agent” și de „vânzător ambulant” confirmă ideea stabilirii ofertantului într-un alt stat decât cel al consumatorului. Alte activități tipice la acea vreme erau vânzările prin poștă sau prin telefon.

49. Caracterul transnațional al contractului era generat de inițiativa operatorului economic. Reacția consumatorului la publicitatea sau la oferta profesionistului se limita la propriul său stat. Prin urmare, era justificat ca riscul apariției caracterului internațional și cheltuielile de judecată în acel stat să fie suportate exclusiv de profesionist.

50. Instanța în fața căreia ar trebui să se introducă o eventuală acțiune împotriva consumatorului sau în fața căreia acesta ar putea să formuleze o acțiune în justiție era previzibilă pentru toate părțile.

2) Modificări

51. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, reprodus în convenție, a extins secțiunea 4 din capitolul II la toate contractele și a modificat condițiile necesare pentru invocarea competenței în materia protecției consumatorului. Scopul acestei extinderi a fost de a asigura protecția consumatorilor „prin raportare la noile mijloace de comunicare și la dezvoltarea comerțului electronic”⁴¹.

52. Legiuitorul Uniunii a înlocuit condițiile aplicabile profesionistului și, respectiv, consumatorului cu condiții aplicabile exclusiv profesionistului. Acțiunea consumatorului, locul încheierii contractului sau modalitatea de încheiere a acestuia ar fi irelevante⁴².

53. Raportul Pocar cu privire la convenție explică noul mod de redactare a textului⁴³. Subliniază că *„aceasta nu aduce inovații cu privire la vânzarea de bunuri în rate egale, fixe și eşalonate sau la împrumuturile rambursabile în rate egale, fixe și eşalonate, unde nu este nevoie de apropiere între contract și statul în care este domiciliat consumatorul”*, în timp ce, *„în cazul celorlalte contracte, extinderea protecției la toate contractele încheiate de consumatori și extinderea forum actoris care o însoțește nu ar fi justificată fără un factor de legătură între cealaltă parte contractantă și statul domiciliului consumatorului”*⁴⁴.

54. Atunci când a interpretat sintagma *„și direcționează activitățile”*, utilizată la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, Curtea a condiționat aplicarea acesteia de intenția vânzătorului de a intra în raporturi comerciale cu consumatorii din alt stat sau din alte state membre și de a încheia contracte cu aceștia⁴⁵.

55. Curtea a arătat în mod clar că extinderea protecției consumatorului are la bază același scenariu ca în trecut, și anume cel al profesionistului stabilit într-un stat membru care încearcă să *atrage* consumatorii din alte state membre.

56. Numai în aceste împrejurări profesionistul poate să prevadă competența judiciară internațională – care, pentru el, este imperativă – a instanțelor din acele alte state membre.

⁴¹ Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, punctele 59 și 60, și Hotărârea Muhlleitner, punctul 38.

⁴² În Hotărârea Muhlleitner, Curtea a susținut că încheierea contractului la distanță nu este un element indispensabil pentru aplicarea articolului. Consumatorul, după ce a consultat site-ul internet al profesionistului, s-a deplasat în statul membru în care are domiciliul, acela fiind locul unde a fost încheiat contractul de vânzare-cumpărare și unde s-a realizat vânzarea. Situația de fapt este similară cu cea din Hotărârea din 17 octombrie 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666).

⁴³ În ceea ce privește Regulamentul nr. 44/2001, a se vedea expunerea de motive a Propunerii de Regulament (CE) al Consiliului privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, COM(1999) 348 final, p. 15-17, în special p. 16: *„Punctul de plecare al noului articol 15 este faptul că cealaltă parte la contract este cea care creează legătura prin direcționarea activităților sale spre statul consumatorului”*.

⁴⁴ Raportul Pocar referitor la Convenția de la Lugano II (JO 2009, C 319, p. 1, punctele 82 și 83). Sublinierea noastră.

⁴⁵ Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhoff, punctele 75 și 76, și punctul 2 din dispozitiv.

b) Activitatea desfășurată în statul de domiciliu al consumatorului

1) „A desfășura” sau „a direcționa” activitatea

57. Curtea a clarificat articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 în ceea ce privește sintagma „își direcționează activitățile”.

58. În opinia noastră, nu există motive pentru a interpreta această dispoziție în mod diferit, în funcție de aspectul dacă acțiunea profesionistului constă în *desfășurarea* unei activități în statul pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul sau în *direcționarea* acesteia spre același stat.

59. Considerăm că intenția operatorului economic domiciliat într-un stat, care dorește să intre în raporturi comerciale cu consumatori domiciliați în alt stat și să încheie contracte cu aceștia, trebuie să existe în egală măsură în ambele cazuri.

60. Lucrările pregătitoare ale Regulamentului nr. 44/2001 evidențiază caracterul unitar al noțiunii de activitate (desfășurată în statul pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul sau direcționată spre statul respectiv) și confirmă aplicarea dispoziției în ceea ce privește contractul de consum încheiat „pe un site internet interactiv care poate fi accesat în statul de domiciliu al consumatorului”⁴⁶. Contractele încheiate prin mijloace electronice sunt astfel asimilate celor încheiate prin telefon, fax sau prin alte mijloace similare, în privința cărora nu se contestă competența prevăzută la articolul 16⁴⁷.

61. În text, termenii „a desfășura” și „a direcționa” activitatea se situează la același nivel, fiind legați între ei prin conjuncția coordonatoare „sau”, care, conform funcției sale, denotă echivalența elementelor pe care le leagă⁴⁸.

62. În termeni de competență judiciară internațională în ceea ce îl privește pe profesionist, consecința este aceeași în ambele cazuri, astfel încât trebuie să fie supusă acelorași condiții.

2) Domiciliul consumatorului în sensul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din convenție

63. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție delimitează aplicarea secțiunii 4 din titlul II în funcție de activitatea profesionistului „în statul [...] pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul”, deoarece acest domiciliu determină instanța competentă în cazul unui eventual litigiu.

64. Curtea a identificat domiciliul consumatorului, în sensul articolului 18 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012 [echivalentul articolului 16 alineatul (2) din convenție], ca fiind cel pe care îl are la data introducerii acțiunii în justiție⁴⁹.

⁴⁶ A se vedea expunerea de motive din propunerea Comisiei (nota de subsol 43 din prezentele concluzii), p. 16.

⁴⁷ *Loc. ult. cit.*

⁴⁸ Acestea nu sunt contradictorii: de fapt, „direcționarea” activității ar putea constitui o modalitate de desfășurare a acesteia sau o etapă a desfășurării respective.

⁴⁹ Ordonanța mBank S.A.

65. Un contract în care este parte un consumator este inclus în domeniul de aplicare al dispoziției respective dacă domiciliul acestuia, ca element al caracterului internațional, relevant pentru stabilirea competenței judiciare internaționale⁵⁰, se află în statul în care profesionistul își desfășoară sau își direcționează activitatea.

66. Această interpretare este în concordanță cu aspectele prezentate cu privire la geneza articolului 15 alineatul (1) litera (c) din convenție, precum și cu obiectivul de a asigura o competență judiciară internațională previzibilă pentru operatorul economic.

c) „În toate celelalte cazuri”. Diferența dintre tipurile de contracte

67. Literalmente, articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție are caracter rezidual, în sensul că reglementează contractele de consum care nu sunt reglementate la literele (a) și (b).

68. Aplicarea dispozițiilor de la literele respective – precum și aplicarea tuturor dispozițiilor convenției – presupune caracterul internațional al cauzei. Dimpotrivă, aceasta nu implică existența unei legături speciale cu domiciliul consumatorului, generată de cealaltă parte la contract.

69. Lipsa unei condiții speciale caracteriza textul primei versiuni a Convenției de la Bruxelles, care a fost păstrat până în prezent.

70. Curtea a explicat că tratamentul special acordat contractelor prevăzute la literele (a) și (b) este justificat de riscurile inerente plăților amânate. Vânzarea reglementată în prezent la articolul 15 alineatul (1) litera (a) din convenție este numai aceea în care vânzătorul a transferat posesia asupra mărfii către cumpărător înainte ca acesta din urmă să fi plătit prețul integral.

71. În aceste cazuri, „pe de o parte, la momentul încheierii contractului, cumpărătorul poate fi indus în eroare în ceea ce privește suma reală care trebuie plătită și, pe de altă parte, trebuie să suporte riscul pierderii bunului, deși este obligat să achite în continuare ratele exigibile”⁵¹.

72. Gravitatea acestor riscuri ar compensa faptul că nu se impune, în plus, o proximitate între contract și statul de domiciliu al consumatorului, în vederea aplicării secțiunii 4 din titlul II din convenție.

d) Concluzie provizorie

73. Astfel, geneza și scopul dispoziției, jurisprudența Curții cu privire la aceasta (sau la dispozițiile echivalente anterioare), precum și lectura sa în mod coroborat cu articolul 16 ar conduce la următoarea interpretare a articolului 15 alineatul (1) litera (c) din convenție: a) profesionistul, prin desfășurarea activității sale economice sau prin oferta sa, trebuie să creeze în mod voluntar o legătură cu un stat contractant, altul decât cel în care are domiciliul, și b) acest „alt stat” trebuie să fie cel al domiciliului consumatorului, cu alte cuvinte statul care contribuie (sau va contribui, atunci când va fi cazul) la determinarea competenței judiciare internaționale.

⁵⁰ În realitate, care va fi relevant dacă și atunci când ia naștere un litigiu, drept criteriu de atribuire a competenței.

⁵¹ Hotărârea din 27 aprilie 1999, Mietz (C-99/96, EU:C:1999:202, punctul 31). Prin urmare, nu este vorba despre o vânzare cu plata în rate dacă prețul trebuie plătit integral înainte de transferul posesiei, chiar dacă cumpărătorului i s-a oferit posibilitatea de a plăti în rate.

74. Ceea ce ar trebui să se deducă în mod logic din considerațiile anterioare este că:

- domeniul de aplicare al articolului 15 alineatul (1) litera (c) nu include contractele în care, la momentul încheierii lor, ambele părți sunt domiciliat în același stat obligat prin convenție;
- schimbarea ulterioară a domiciliului consumatorului într-un alt stat, înainte de introducerea acțiunii, nu este suficientă pentru ca secțiunea 4 din titlul II din convenție să se aplice altor contracte decât cele de cumpărare în rate de bunuri mobile sau cele încheiate pentru finanțarea lor.

3. Argumente în favoarea unui (eventual) caracter internațional survenit ulterior

75. Interpretarea dispoziției pe care tocmai am propus-o ar putea fi însă contrară articolului 17 din convenție, care reglementează alegerea instanței competente în ceea ce privește contractele prevăzute la articolul 15.

76. Articolul 17 punctul 3 recunoaște validitatea clauzelor de alegere a instanței competente convenite între părți, care, „la data încheierii contractului”, aveau domiciliul sau reședința obișnuită în același stat (obligat prin convenție), cu condiția ca acestea să atribuie competență instanțelor din statul respectiv și să nu fie interzise de legislația sa.

77. Convenția însăși pare să admită, așadar, că, la prima vedere, faptul că domiciliul celor două părți (profesionistul și consumatorul) se află într-un singur stat la data încheierii contractului nu constituie un obstacol în calea aprecierii existenței caracterului internațional și, prin urmare, a stabilirii competenței judiciare.

a) Alegerea instanței anterior schimbării domiciliului

78. O normă similară articolului 17 punctul 3 din Convenția de la Lugano II exista în prima versiune (1968) a Convenției de la Bruxelles, și anume chiar articolul 15 alineatul (3).

79. Raportul Jenard explică includerea acesteia prin motive de echitate, în favoarea vânzătorului sau a împrumutătorului domiciliat în același stat ca cumpărătorul sau împrumutatul, atunci când aceștia se stabileau în străinătate după încheierea contractului⁵².

80. Cu ocazia redactării Convenției de la Bruxelles din 1978, dispoziția a fost reformulată pentru a clarifica faptul că aceasta se referă la domiciliul obișnuit la momentul încheierii contractului, iar nu la momentul introducerii acțiunii⁵³.

81. Referirea la vânzători și la împrumutători a fost înlocuită cu expresia actuală. Nu există nicio explicație privind această modificare.

⁵² Raportul Jenard privind Convenția de la Bruxelles din 1968 (JO 1979, C 59, p. 1), p. 152.

⁵³ Raportul Schlosser, punctul 161a.

82. Raportul Schlosser, atunci când a abordat problema transferului domiciliului consumatorului ulterior încheierii contractului, a menționat în mod expres că este puțin probabil ca acesta să afecteze premisa prevăzută la articolul 13 alineatul (3), în versiunea sa în vigoare la momentul respectiv⁵⁴. Pentru acest motiv, aplicabilitatea articolului 15 alineatul (3) în astfel de cazuri ar fi de asemenea excepțională.

b) Legătura dintre articolul 15 și articolul 17 punctul 3 din convenție

83. Includerea articolului 17 punctul 3 în secțiunea privind contractele încheiate de consumatori nu are nicio legătură cu includerea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din convenție sau a articolelor corelative ale acesteia în textele anterioare.

84. În plus, punctul de plecare al articolului 17 punctul 3 (localizarea domiciliului părților contractante în același stat obligat prin convenție la momentul încheierii contractului) este, în realitate, opus celui al articolului 15 alineatul (1) litera (c).

85. Cu toate acestea, nu pare că legiuitorul a intenționat să excludă orice legătură dintre cele două dispoziții, deoarece, dacă ar fi urmărit acest lucru, nu ar fi eliminat referirea inițială la acordul dintre vânzător și cumpărător sau dintre împrumutător și împrumutat.

86. Considerăm că această contradicție (pe care legiuitorul poate că nu a observat-o) nu trebuie rezolvată prin includerea la articolul 15 alineatul (1) litera (c) a unor situații pentru care acesta nu a fost conceput și care lasă profesionistul să depindă de acțiunea celeilalte părți⁵⁵, fără a-i oferi în schimb o soluție sigură.

87. Posibilitatea de a conveni asupra competenței în împrejurările menționate la articolul 17 punctul 3 nu este automată deoarece depinde, în definitiv, de decizia fiecărui stat obligat prin convenție.

88. De asemenea, nu suntem siguri că, în practică, o astfel de posibilitate îl protejează pe profesionist împotriva unei schimbări neprevăzute a împrejurărilor, determinată de voința unilaterală a consumatorului.

89. Situația descrisă la articolul 17 punctul 3 din convenție este, prin definiție, una internă: intenția naturală a părților care convin asupra competenței va fi aceea de a alege competența teritorială. O extindere *ex lege* a domeniului de aplicare al acordului inițial, care să îl transforme într-o atribuire de competență pe plan internațional⁵⁶, nu corespunde prevederilor părților și nu înțelegem de ce ar trebui să le fie impusă.

⁵⁴ A se vedea punctul 46 din prezentele concluzii. Punctul 161 *in fine* din Raportul Schlosser arată că „noua secțiune 4 nu se aplică, decât în mod excepțional, atunci când consumatorul își mută domiciliul într-un alt stat membru după încheierea contractului. Demersurile necesare pentru încheierea contractului respectiv nu vor fi aproape niciodată efectuate în mod efectiv în noul stat de domiciliu”.

⁵⁵ În sistemul convenției, este un risc comun ca un element de extraneitate cu consecințe asupra competenței judiciare internaționale să survină ulterior încheierii contractului. Cu toate acestea, în relațiile în care nu există o parte defavorizată, reclamantul are la dispoziție mai multe „instanțe în fața cărora poate formula o cale de atac”, situație care nu se regăsește printre cele menționate în secțiunea 4 din titlul II. Profesionistul care face obiectul acestei secțiuni nu are la dispoziție, în calitate de reclamant, alte instanțe decât cele din statul de domiciliu al consumatorului. Articolul 17 punctul 3 nu îi deschide alte posibilități: nu face decât să înlocuiască instanța de la domiciliul actual al consumatorului cu cea de la domiciliul pe care îl avea la momentul încheierii contractului.

⁵⁶ Acest lucru implică faptul că acordul îndeplinește condițiile necesare pentru a fi considerat valid, inclusiv pe planul respectiv. Părțile pot, desigur, să confere clauzei un domeniu de aplicare diferit, luând în considerare caracterul internațional survenit ulterior. Este puțin probabil să facă acest lucru înainte ca litigiul să ia naștere: de multe ori, profesionistul va lua cunoștință de transferul domiciliului consumatorului abia la momentul respectiv. În acest caz, se aplică articolul 17 punctul 1, iar nu articolul 17 punctul 3.

90. Domeniul de aplicare al articolului 17 punctul 3 este reprezentat de clauzele privind alegerea instanței competente, convenite înainte de orice litigiu, cu intenția specifică de a neutraliza un viitor caracter internațional creat ca urmare a schimbării domiciliului oricăreia dintre părți⁵⁷.

91. Probabilitatea existenței unei astfel de prevederi diferă în funcție de circumstanțele în care se încheie contractul: ea este mai mare dacă situația prezenta deja un element de extraneitate și mai mică sau inexistentă în caz contrar.

92. Această probabilitate va depinde de asemenea, în mare măsură, de experiența operatorului economic implicat și de normele naționale privind alegerea instanței competente:

- este puțin probabil ca un mic comerciant care nu își desfășoară și nici nu își direcționează activitatea economică spre alte țări să se gândească la competența judiciară internațională în activitatea de zi cu zi;
- pentru profesionistul avizat, va fi întotdeauna mai convenabil să includă în contractele sale o clauză de alegere a instanței competente dacă legea aplicabilă permite acest lucru. Profesionistul va repercuta asupra consumatorului costurile suplimentare ale acestei operațiuni, în conformitate cu dispozițiile legale⁵⁸;
- profesionistul care are domiciliul într-un stat a cărui legislație interzice convențiile de alegere a instanței competente sau care are îndoieli în această privință fie va prefera să nu încheie un contract, fie va repercuta în mod preventiv asupra tuturor consumatorilor costurile unui eventual litigiu inițiat în străinătate, ceea ce va crește prețul contractelor.

93. În definitiv, o interpretare care, pentru a concilia articolul 15 alineatul (1) litera (c) și articolul 17 punctul 3 din convenție, transferă în orice caz în sarcina profesionistului riscul ca litigiul să dobândească caracter internațional ca urmare a schimbării domiciliului consumatorului:

- nu ia în considerare situația de fapt specifică menționată în prima dispoziție;
- oferă o soluție inegală în funcție de statul contractant în care se încheie contractul și
- poate produce consecințe nedorite din perspectiva analizei economice și a intereselor tuturor părților implicate.

94. Prin urmare, considerăm că această interpretare trebuie exclusă.

C. Propunere alternativă

95. În cazul în care Curtea nu ar accepta propunerea noastră, poate că ar trebui să caute o modalitate prin care să se ocrotească atât obiectivul de protecție a consumatorului împotriva cerinței privind caracterul internațional (inclusiv cel pe care îl creează el însuși), cât și cel de a

⁵⁷ Acest lucru rezultă și din Raportul Jenard, p. 152. Ipoteza era schimbarea domiciliului consumatorului. În realitate, această clauză reduce de asemenea posibilitățile consumatorului în calitate de reclamant.

⁵⁸ Raportul Schlosser, punctul 161a, se referă exclusiv la cerințele de formă ale acordului, care trebuie să fie cele prevăzute la articolul 17 (articolul 23 din Convenția de la Lugano II). Alte condiții vor fi stabilite de legislația privind protecția consumatorilor din statul a cărui lege se aplică în ceea ce privește validitatea contractului.

oferi operatorului economic previzibilitate cu privire la competența judiciară internațională, pe care articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție o asociază cu activitatea comercială transfrontalieră a acestuia din urmă.

96. În opinia noastră, rezolvarea antinomiei la care am făcut referire anterior nu este complet nerealistă. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție ar putea fi interpretat în sensul că include orice situație în care profesionistul își desfășoară sau își direcționează activitatea economică spre alte state decât cel al domiciliului său, unul dintre acestea fiind statul de domiciliu al consumatorului la momentul introducerii acțiunii.

97. În acest context, faptul că, la momentul încheierii contractului, ambele părți sunt domiciliate în același stat obligat prin convenție nu va împiedica aplicarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) și, prin urmare, a secțiunii 4 din titlul II din convenție, cu toate consecințele sale.

98. În același context, un consumator care își transferă *a posteriori* domiciliul într-un alt stat obligat prin convenție va putea introduce o acțiune în fața instanțelor domiciliului operatorului economic sau a instanțelor de la noul său domiciliu. Operatorul economic va putea introduce o acțiune numai în acest din urmă stat.

99. Suntem conștienți de faptul că, în cazul în care, la momentul pregătirii și al încheierii contractului, operatorul economic și consumatorul au domiciliul în același stat și nu există niciun element care să determine caracterul internațional ulterior al contractului, acesta din urmă nu va avea, în principiu, motive să prevadă că va fi acționat în justiție într-un alt stat în legătură cu contractul respectiv.

100. Previzibilitatea se situează, în acest caz, la un nivel mai mare de abstractizare. Având în vedere că desfășoară un anumit tip de activitate într-un alt stat, profesionistul care dă dovadă de o diligență normală nu poate să nu știe că există posibilitatea să fie acționat în justiție în acel stat cu privire la orice contract care, prin obiectul său, intră în sfera de aplicare a activității respective⁵⁹, în cazul în care consumatorul își transferă domiciliul în statul respectiv.

101. Luând în considerare această posibilitate, pe care o cunoaște, deoarece decurge din propria sa activitate, operatorul economic suficient de avizat va putea să recurgă la instrumentul oferit la articolul 17 punctul 3, cu alte cuvinte să semneze un acord atributiv de competență care să stabilească competența în favoarea instanțelor din statul unde se află domiciliul comun la momentul încheierii contractului (cu condiția ca dreptul statului respectiv să nu interzică acest lucru).

102. Soluția, care nu este optimă, se inspiră într-o oarecare măsură din jurisprudența Curții:

- în Hotărârea Emrek, activitatea comercială desfășurată într-un stat a fost disociată de încheierea contractului cu consumatorii domiciliați în acel stat, considerându-se că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 nu impune existența unei legături de cauzalitate între mijloacele utilizate pentru a direcționa activitatea comercială sau

⁵⁹ Condiția conform căreia contractul trebuie să corespundă activității internaționale a profesionistului este o cerință textuală a însuși articolului 15 alineatul (1) litera (c), care contribuie la garantarea previzibilității (Hotărârea Hobohm, punctul 39).

profesională spre statul membru de domiciliu al consumatorului și încheierea unui contract cu acesta⁶⁰;

- în Hotărârea Hobohm, Curtea a recunoscut că există posibilitatea ca activitatea care face obiectul acțiunii în justiție introduse împotriva operatorului economic să nu fie cea pe care acesta din urmă o direcționează spre statul pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul. Această soluție este condiționată de existența unei legături strânse între contractele care rezultă din diversele activități ale profesionistului. Curtea a menționat anumite elemente care ar putea constitui legătura respectivă și a apreciat că, luând în considerare existența sa, „acest profesionist se poate aștepta în mod rezonabil ca cele două contracte să fie supuse aceleiași regim de competență judiciară”⁶¹.

V. Concluzie

103. Având în vedere considerațiile anterioare, propunem Curții să răspundă Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) după cum urmează:

„Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Convenția privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, semnată la Lugano la 30 octombrie 2007, a cărei încheiere a fost aprobată în numele Uniunii Europene prin Decizia 2009/430/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2008, trebuie interpretat în sensul că nu este aplicabil în cazul în care, la momentul încheierii contractului, părțile contractante au domiciliul (în sensul articolelor 59 și 60 din convenția respectivă) în același stat obligat prin convenție, iar elementul de extraneitate al raportului juridic survine numai *a posteriori*, ca urmare a transferului domiciliului consumatorului într-un alt stat care este de asemenea obligat prin convenție.

În subsidiar, articolul 15 alineatul (1) litera (c) din convenție ar fi aplicabil în cazul în care domiciliul părților la momentul încheierii contractului se află în același stat obligat prin convenția respectivă, iar consumatorul se mută ulterior într-un alt stat, obligat de asemenea prin convenție, cu condiția ca operatorul economic să desfășoare, în statul noului domiciliu al consumatorului, activități comerciale similare celor care au condus la încheierea contractului.”

⁶⁰ Hotărârea din 17 octombrie 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666). În cauza respectivă, consumatorul nu aflase despre activitatea vânzătorului de pe pagina de internet a acestuia din urmă, ci de la cunoștințele sale. Urmând raționamentul instanței de trimitere, Curtea a acceptat că profesionistul încerca să atragă consumatori dintr-o altă țară decât cea pe teritoriul căreia avea domiciliul prin intermediul site-ului internet.

⁶¹ Hotărârea Hobohm, punctele 39 și 40 și dispozitivul.